

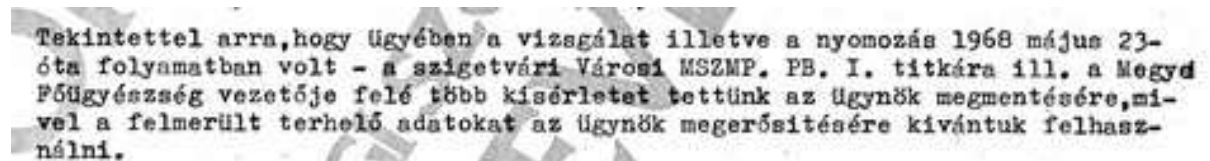
Dezső János ügynök találkozása a „munkás-paraszt hatalommal”

A most következő ügynöktörténet azzal emelkedik ki a szabványosak közül, hogy olyan általánosítható következtetések levonására alkalmas, melyeket többször is tagadtak az állambiztonság vezetői. Azt a gyakorlatot értük tetten, melynek elvi alapjait a **politika** tartotta elfogadhatatlannak, tényleges létezését az **ügyészség** utasította vissza, eszközként, módszerként pedig a **BM** vezetése tiltotta, ám csak a kinyilatkoztatások, a hivatalos jelentések és beszámolók szintjén. A valóságban támogatták a szovjet példa nyomán kialakult gyakorlatot.

Mit értünk tetten?

1., Az állambiztonsági hálózati személyt nem zárták ki egy bűncselekmény elkövetése után. Sőt a második után sem akarták, hanem mindent elkövettek, hogy megmentsék és **kivonják az igazságszolgáltatás törvényes rendjéből.**

2., Elvtelen és törvénytelen mentőakciójukhoz nem mást akartak felhasználni, mint az **MSZMP-t** és az **ügyészséget**. Ez a „párttal és a társszervekkel való együttműködés” országosan elfogadott volt, eredményét tekintve hol sikerrel, hol anélkül. A konkrét esetben a Baranya megyei politikai rendőrség, a III/III. illetékese írja összefoglaló jelentésében:

Tekintettel arra, hogy ügyében a vizsgálat illetve a nyomozás 1968 május 23-óta folyamatban volt - a szigetvári Városi MSZMP. PB. I. titkára ill. a Megyei Pőügyészség vezetője felé több kísérletet tettünk az ügynök megmentésére, mivel a felmerült terhelő adatokat az ügynök megerősítésére kívántuk felhasználni.

A III/III: „Több kísérletet tettünk az ügynök megmentésére...”

3., Miután "intézkedéseink nem vezettek eredményre", akkor is csak pihentetni akarják a már kétszer is bűncselekményt elkövetett (és az egyik miatt már börtönviselt) ügynököt, ügyvédet javasolnak neki, és tanácsokkal látják el azok után, hogy a vádiratról előzetesen konzultáltak saját vizsgálati osztályuk illetékes vezetőjével. A mentőakció csak azért nem folytatódik, mert az ügynök nem bízik a sikerben, és más úti okmányaival tiltott határátlépést követ el Jugoszláviába, amiről a politikai rendőrség úgy értesül, hogy elcsípi az ügynök felesége címére Olaszországból érkező levelet.

A három megye (**Zala**, **Vas** és **Baranya**) által is foglalkoztatott ügynök legnagyobb érdeme az volt, hogy igen jó eredménnyel hajtotta végre azokat a feladatokat, melyeket volt politikai fogolyként '56-os elítélt társai felderítésével, az "ellenforradalmárok" ellenséges megnyilvánulásai leleplezésével, nem különben a belső reakció képviselőinek, a revánsra vágyóknak, - főként értelmiségieknek és egyházi személyeknek, egykori katonatiszteknek,

Októberben azonban tett egy első és utolsó kísérletet, hogy szabaduljon vállalt ügynöki kötelezettsége alól. Rendkívüli találkozót kért kapcsolattartó tisztjétől, s kora reggel munkába menet egy borítékot nyújtott át, benne háromoldalas „lemondó levele”. Azzal az indokkal, hogy az általa figyelt személyekkel szemben mint volt börtöntársaival sorsközösséget érez, sajnálja őket, ezért jelentései nem volnának tárgyilagosak, félrevezetni pedig nem akarja az állambiztonsági szervet. Amely válaszul megvárta munka után, bekísérte a főkapitányságra, ahol három órán át foglakozott vele a Politikai Nyomozó Osztály helyettes vezetője, az alosztályvezető és a kapcsolattartó tiszt. Megmagyarázták neki:

„...mik azok az indokok, amelyek arra kényszerítik, hogy elhatárolja magát ezen személyek befolyásától és az együttérzést váltsa fel a tárgyilagos értékelés, a megbízatásával járó politikai felelősség.” „Végső soron, amikor fel lett téve a kérdés, hogy hajlandó-e továbbra is velünk együttműködni, igennel válaszolt. Kérte, hogy nyilatkozatát a történetek ellenére tekintsük semmisnek, korábbi felfogását felülvizsgálva, annak megváltoztatására törekszik” - írja október 14-i jelentésében a Politikai Nyomozó Osztály V. alosztálya a „Mecseki fn. ügynökkel felmerült problémákról”

Az ügynök, ténylegesen feladva lelkiismereti problémáit, morális fenntartásait, gátlástalanul veti bele magát a megfigyelésbe, kapcsolatteremtésbe, s egyre sűrűbben jelent a volt „ellenforradalmárokról”, F-dossziés személyekről, továbbra is ellenséges, reakciós elemekről.

Köztük van például Pék József, a Zala megyei Nemzeti Bizottság volt titkára, aki börtönéveit együtt töltötte „Mecseki” ügynökkel, Hortobágyi László tanár, Fülöp István, volt megyei könyvtárvezető, a Nemzeti Bizottság sajtófelelőse, aki megszervezte a Petőfi Pártot, és küldöttnek választották Győrbe; Turáni Dezső pedagógus, népművelési osztályvezető; Belinszky Barnabás, zalaszentgróti börtöntársa, aki a pécsi egyetemi ifjúság egyik hangadója volt októberben; Nagykolozsvári István református lelkész Szentgyörgyvölgy községből, akinek megfigyelésére szintén dossziét nyitottak; **Eörsi István**, Örsi Ferenc és Rákossy Gergely írók; Balogh Zoltán, Tóth Antal és Takács Elemér újságírók; Lóránt Béla pék és ellenséges „galerije” a zalaszentgróti művelődési házban; Dr. Germán Gyula osztályidegen ügyvéd; Rosta Ferenc olajmérnök; Kelemen Ferenc volt főkönyvelő; Dr. Kollega-Tarsoly Sándor volt levéltáros; Tolnai-Tolvaj Károly, a „nemzeti szocialisták” rajongója és mások.

Az ügynök produkálni akar, eloszlatni felettesei korábbi bizalmatlanságát, feledtetni időnként megmutatkozó hanyagságát, a szavahihetőségét megkérdőjelező furcsa magyarázatait. Ritka kalandba keveredik 1961 májusában, amikor 13-án kellett volna Zalaegerszegen megjelennie a beütemezett találkozón kapcsolattartó tisztjével. Ám ő május 12. és 17. között öt napra eltűnt, sem a családja, sem az állambiztonsági szerv nem tudott róla. Az utóbbi így értékelte akcióját:

*„...magyarázata meseszerűen hihetetlennek tűnő. Zalaszentgróton egy személyben Károlyi Tibor nevű **unokatestvérét** véli felismerni, aki 1950 előtt Nyugatra szökött és tudomása szerint jelenleg Párizsban él. Produkálni akar, hogy korábbi bizalmatlan állásfoglalásunkat megdöntse és ezért dönt úgy, hogy követi az illetőt, mivel feltételezése szerint illegálisan tartózkodik az országban. Feltételezett unokatestvérét és annak társaságát végig követi a megyében, közvetlenül Felsőszentmártonig, a határig, azzal a céllal, hogy ott velük együtt elfogassa magát és ezzel bizonyítsa hűségét. Tartóját a korábbi kioktatás ellenére sem értesíti, mivel nem akar felsülni amennyiben feltételezése nem válik be. Fegyelmetlenül és*

meg gondolatlan magatartása éppen az ellenkező hatást váltja ki. A terveiből semmi sem lett, így konkrét tények nem tudják igazolni cselekedetét.

Kapcsolattartó tisztje, Tóth József - aki 1962 júniusában már r. százados - bízik a leginkább benne, kevésbé Gárdi Gyula r. őrnagy alosztályvezető, akárcsak Németh Nándor r. alezredes, a Zala megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának vezetője. Kapcsolattartó tisztje - akit leveleiben így szólít meg az ügynök: „*Kedves Jóska!*” - azzal érvel, hogy „*Az ügynök figyelő dossziés személyek ellenőrzésére, volt ellenforradalmár rabtársai jelenlegi tevékenységének felderítésére volt nagyrészt foglalkoztatva. Jelentései ellenőrzöttek és reálisak.*”

Úgy tűnt, ezen a területen nélkülözhetetlennek bizonyult „Mecseki” személye, mert mindenki bizalmába tudott férkőzni, kezdeményező volt a kapcsolatok felvételében, ápolásában, megtartásában, önzetlenséget és segítőkészséget mutatott hihetően. És a megszólítottak beszéltek, árulkodó információkat szolgáltatottak jó szándékkal a volt börtöntárs ügynöknek. Ebben a körben tűnik fel: Pesti Miklós zalalövői „ellenforradalmár”, Hant Emil börtöntárs, az Ikarus Kossuth díjas tervezője, Huszár István volt rendőr törzsőrmester, a szintén börtöntárs Abod László, Kriskó Ede zalaszentgróti cukrász, Kiss József a zalaudvarnoki jehovista szekta tagja, Gyimesi Lajos rendőri felügyelet alatt álló zalaszentgróti gyógypedagógus, Sebestyén Lajos volt zalaudvarnoki csendőr, Serfőző József zeneiskolai tanár, Dr. Jurányi Antal volt rendőr ezredes, Vattay Dénes a zalaszentgróti művelődési ház művészeti titkára, Kamuti László gimnáziumi tanár, és Adorján Gyula volt kisgazdapárti képviselő.

„Mecseki” persze nem tudja, hogy mást is beszerveztek ügynöknek megfigyelt volt börtöntársai közül, s egy-egy eseményről, találkozóról „keresztellenőrzést” szolgáló információk futnak be a politikai rendőrségre.

Első dossziéját 1962. június 21-én zárják le, ekkor azonban még nyoma sincs annak, hogy június 18-án kizárták volna a hálózatból bűncselekmény elkövetése miatt, mint ahogy ezt tevékenységének összefoglalójában állítja 1969. február 28-án a BM. Baranya megyei Rendőr-főkapitányság III/III. alosztálya. A helyes dátumot minden bizonnyal a 6-os állambiztonsági nyilvántartó kartonja tartalmazza: 1962. augusztus 17-én került irattárba anyaga (első alkalommal), ennek okaként azonban nem bűncselekményt tüntetnek fel, hanem alkalmatlanságot.

Az első sikkasztás fogdaügynöki kedvezménnyel

Mi történt „Mecsekivel”? Szorítkozzunk szó szerint a politikai rendőrség összefoglaló jelentésére:

„...a hálózatból kizárták, mivel a zalaszentgróti Járásbíróság B.109/1962. sz. ítéletével társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett sikkasztás büntette miatt 1 év 6 hó börtönre lett ítélve. Ezt követően a BM. Vas megyei Rendőr-főkapitányság II/I-3 osztálya a börtönelhárítás területére hazafias alapon beszervezte, s a továbbiakban fogdaügynökként foglalkoztatta. 1964. május 22-én a börtönből kedvezményesen (?) szabadult, majd anyagát további foglalkoztatás céljából megküldték a BM. Baranya megyei RFK. Politikai Osztályának.”

1962 június 18-án a hálózatból kizárták - mivel a zalaszentgróti Járásbírórság B.109/1962.sz. ítéletével - társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett sikkasztás büntette miatt 1 év 6 hó börtönre lett ítélve.
Ezt követően a B.M.Vas megyei Rendőrfőkapitányság II/I-3 Osztálya a börtön elhárítás területére - hazafias alapon beszervezte s a továbbiakban fogdaügynökként foglalkoztatta.
1964 május 22-én a börtönből kedvezményesen szabadult majd anyagát további foglalkoztatás céljából megküldték a B.M.Baranya megyei RPK. Politikai Osztályának.
20-25556/1962 sz."M" dossziét / I. kötet /- 1965 február 13-án- 201-216/65 sz. alatt - irattározás céljából megküldték a B.M.III/2 Osztálynak.

Kizárják sikkasztás miatt, fogdaügynök és újra a hálózat tagja

A Baranya megyei politikai rendőrség 1965. február 15-én megnyitotta „Zalavári Béla” ügynök következő munkadosszióját, és Bodor Béla r. főhadnagy kapcsolat tartó tiszt irányításával új környezetben - Zala és Vas után Baranyában -, az ügynöki tevékenysége első szakaszát lezáró bűncselekményt felejtendő, fogdaügynökként elért sikereit folytatandó, új fedőnéven új életet kezdett Dezső János a III/III. szolgálatában.

De ugorjunk vissza egy állomást: hogyan teltek Dezső János sikkasztásért elítélt rab napjai a **Szombathelyi Megyei Börtönben**, ahol „**Zalai László**” fedőnéven (váltás „Mecseki Zoltánról”) Bozsó László r. százados foglalkoztatta fogdaügynökként?

Érdekes módon a BM. Zala megyei Rendőr-főkapitánysága csak 1963. január 12-én szállítja az ügynököt Szombathelyre, a Vas megyei Börtönbe. Addig **Zalaegerszegen a megyei vizsgálati osztály fogdájában** foglalkoztatják „ügynöki bizalmas nyomozás” céljából, magyarul a rendőrség saját vizsgálatainál működik közre konspiráltan. Segíti a felderítést, a vizsgálati fogságban lévők „kombinációs” kihallgatását. Mindezt kifelé „pótnyomozás” címszó alatt bonyolítják, ez lehetőséget adott arra, hogy az ügynök a rendőrség épületében találkozhasson feleségével és édesanyjával, eredményes besúgó munkájáért pedig jutalmat kapott, amit takarékbetét-könyvbe helyeztek és a börtönből való szabadulása után kapott meg.

A tényleges börtönbüntetés letöltése során, 1963. január 12-től **Szombathelyen** a Vas megyei Rfk. II/I-3 osztálya Bozsó László r. százados (áprilistól már őrnagy) aláírásával így határozta meg „**Zalai László**” fedőnevű ügynök feladatait:

„Munkaterületén és a zárkában igyekezzen elítélt társainak a bizalmát elnyerni és felderítést végezni ismeretlen tettesek, bűntársak, orgazdák felderítése érdekében... kik azok a személyek, akik a vizsgálat során saját bűncselekményeiket elhallgatták azért, hogy a felelősségre vonás alól kimaradjanak. Folytasson felderítést és kísérje figyelemmel, hogy kik azok a személyek, akik szökési szándékkal bírnak, vagy éppen meg akarnak szökni, vagy akik ilyen személyeknek segítséget nyújtanak. Továbbá figyeljen fel olyan személyekre, akik a munkát meg akarják tagadni, vagy másokat ilyen tevékenységre bírnak vagy szervezkednek. Folytasson továbbá hangulat kutatást az elítéltek körében.”

Nem említették konkrétan feladatai között, de a gyakorlatban kiderült, hogy különösen a tiltott határátlépést elkövetett személyek érdeklik a vizsgálókat, akár kifelé, akár befelé történt a határátlépés, s még nem derült ki az igazi cél, a megbízók vagy a társak személye.

„Zalai” szabad mozgásterületét kihasználva említésre méltó, eredményesnek ítélt jelentéseket adott - többek között - Hesz Lajos (kizárt hálózati személy), Sommer István, Szenes Károly,

Papdi Mihály, Liptai László, Lebó István, László János, Tüll József, Ansbacher Tibor, Burján József, Horváth József, Zagyva Lajos, Badi Géza, Gaál Gyula, Botor Gyula, Burai János, Horváth Vilmos, Horváth Gyula, Fátyol Károly, Csirbusz János, Csimá Károly, Dombi János, Gyurka László, Bodajki Lajos fogva tartottakról, akik ügyében megfelelő operatív intézkedések történtek a büntetések szigorításának következményeivel, más börtönökbe történt átszállításokkal, kedvezménymegvonásokkal stb.

Az összefoglaló jelentés szerint a fogdaügynök „értékesebb munkát végzett” a következők esetében:

„Hesz Lajos elítélt társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett sikkasztás büntetésének felgöngyölítésében; Spack Imre, Goman Sándor és Papdi Mihály elítéltek szökési szándékának, tervének megakadályozásában; Lebó Istvánnak, a rákospalotai sírásó gyilkosának leleplezésében; Fátyol Károly elítélt társai rejtékhelyének felderítésében.”

Tárgy: "Zalavári Béla" fn. ügynök H-26171
sz. "M" dossziéjának I. kötetében
lévő anyagokról -

ÖSSZEFOGLALÓ - JELENTÉS

Pécs, 1965. április 2-án.

Jelentem, hogy "Zalavári Béla" fn. ügynök - H-26171 sz. "M" dossziéjának I. kötetét áttanulmányoztam és az alábbiakat állapítottam meg:

"Zalavári Béla" fn. ügynököt korábban a Szombathelyi Megyei Börtönben "Zalai László" fedőnéven Bozso László r.örgy. foglalkoztatta fogdaügynöki minőségben.

A benti anyagok áttanulmányozása során megállapítottam, hogy a jelentések a börtönben lévő köztörvényes bűncselekmények miatt elítélt személyek magatartásával, hangulatával, munkához való viszonyával valamint egyes elítéltek szökési szándékának és más bűncselekményeik felderítésével foglalkoznak.

Az ügynök értékes munkát végzett:

Hesz Lajos elítélt társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett sikkes bűntettének felgöngyölítésében,

Spack Imre, Goman Sándor és Papdi Mihály elítéltek szökési szándékának ill. tervének meakadályozásában.

Lebó Istvánnak a rákospalotai sirásos gyilkosának leleplezésében, -
Fátyol Károly elítélt társai rejtekhelyének felderítésében.

A jelentésekből az elítéltek személyi adatai nem tűnik ki.

A dossziében politikai szempontból értékes jelentések nem fekszenek el.

A fentiek alapján javaslom az ügynök fenti "M" dossziéját lezárni és irattárba helyezni.

Károly
Nyirfalvi Károly
r. alezr.
Alosztályvezető.

Béla
Bodor Béla
r. öndgy.

K: 1 péld. "Zalavári" fn. ü. fenti "M"-d-ba.

G:BB.

Nytsz.:.....

Fogdaügynökként értékes munkát végzett Szombathelyen

Újrakezdés Baranyában

Börtönből való szabadulása - 1964. május - és Baranya megyei újra foglalkoztatása - 1965. február - között már Baranyába költözve, de még fogdaügynöki fedőnevén („**Zalai László**”) dolgozik, jelentéseit a **Baranya megyei Rendőr-főkapitányság** Politikai Osztályán Fóris százados fogadja, ő tartja a kapcsolatot a nagy igyekezettel dolgozó ügynökkel. Ennek az átmeneti időszaknak a legemlékezetesebb jelentései a kémkedési gyanúba keveredett Sz. Tibor körülményeinek feltárásáról szólnak, leleplezve egyúttal az ügynök börtönbeli zárkatársát, Erdősi Lajos (gúnyneve: „Tollas”) fogdaügynököt, akit Sz. Tiborra állított a hatóság. (Lehet, hogy az utóbbiért, lehet, hogy a kémkedési ügy kényes részleteiért a Politikai Osztály illetékese ezt írta az 1964. augusztus 28-i ügynöki jelentés első oldalára: „*Megsemmisíteni!*” De utasítását nem hajtották végre, a jelentés fennmaradt.)

1965. január 13-án a Baranya megyei Rfk. Politikai Osztályának vezetője, Orbán István r. alezredes és alosztályvezetője: Nyírfalvi Károly r. alezredes jelenti a BM. III/2 osztályának (ez a neve az önálló állambiztonsági nyilvántartásnak, nem azonos a III/II-es kémelhárító csoportfőnökséggel!), hogy Dezső Jánossal „**Zalavári Béla**” fedőnév alatt felújították a kapcsolatot és hálózati személyként nyilvántartásba vették.

Az ügynök fokozatosan beépül a pécsi **Jelenkor** című irodalmi folyóirat szerkesztőségébe, fontos információkat ad Pál József íróról és Rákosy Gergelyről, akit nyolc évre ítélték a forradalomban vállalt szerepéért. Az egyik konspiratív találkozón átadja kapcsolattartó tisztjének véleményezésre a „Varázscsizmában” című művét, tanácsot kér kiadására vonatkozóan is, mondván, ez anyagilag rendbe hozná. Tevékenységének másik meghatározó köre: a volt politikai foglyok, „ellenforradalmárok” megfigyelése, kapcsolataik felderítése. Ebből a körbe tartozik: Slapsi János, Weinhardt Béla, Vidolovics Nándor, Barczikai László, Sólyom János, Kajsza László, Dr. Varga Károly, Zirczy Jenő, Rivészi János. (Zircy külön nyilvántartásba sorolt, „volt horthysta alezredes”, különösen feldühíti Orbán osztályvezetőt rendszerellenes politikai vicceivel, a Szovjetunió-bírálatával, ezért 1965. június 2-án utasítja beosztottait, hogy „*eljárunk ellene, legalább a száját befogjuk*”, s foganatosítsanak sürgősen olyan intézkedéseket, melyekkel csökkenthetők az izgató kijelentések.

Zirczy - úgy tudom - nem előzőleg egy ell. híjelen-
 zert. Most is pol. híceket mesél, Rivári u. olyan
 ell. híjelenzert Zirc (kiscs; ki - kiától voltak)
 mint Zirczy áll. - miért nem ha int. - el
 tanyánk, hogy ezt dol-juk is - figyelme-
 nek véne korát is - eljárunk ellene, lega-
 lább a száját befogjuk!!! de az apát
 mégis csak let. aler. volt!
 Kéleményen mint, a volt let. tükör közül
 csak 1-2 kedvel nem. Umifen ind. zre-
 der fapenatoritánál, - azonnal,
 ismeretén erőre az iraklő, időrele
 megjegyzéseik, híjelenzert. Mint nem
 tanyánk?
 6. 2. 0202
 ÁRTL. 3. 152. Nr. 29732 8.

Orbán István ezredes Zirczyről: „Eljárunk ellene, legalább a száját befogjuk!!!”

Közben azért nem szűnik meg az ügynök kapcsolata korábbi Zala megyei gazdáival sem. 1966 januárjában jelenti Bodor Béla r. főhadnagy, hogy az ügynök a **BM. Zala megyei Politikai Osztály és a Katonai Elhárítás írásbeli kérésére** Zalaegerszegrre „lett utaztatva” „Jogász” és „Tuskó” fedőnevű ügyekben. A „Jogász” fedőnevű ügyben dicsértet érdemlően járt el, mert eddig ismeretlen kapcsolatokat derített fel Pék József volt „ellenforradalmár” és politikai elítélt vonatkozásában, aki tanácsokkal látta el a célszemélyt: a zalaszentgróti Belinszky Barnabást, akinek kiterjedt Baranya megyei ismeretségi köre volt. Az ügynök feltárta a „Jogász” fedőnevű ügy Baranya megyei szálaait, ezek nevesítve Bodor főhadnagy szerint: „Péter Károly, volt ellenforradalmár, pécsi, Göbel Ferenc és Mozsgai József volt ellenforradalmár, politikai elítélt szigetvári és Bárdos Károly volt ellenforradalmár, politikai elítélt „F” dossziés, siklósnagyfalusi lakos, illetve a Budapesten élő Rab Kovács Tibor nyilas újságíró, ellenforradalmár, politikai elítélt, valamint öccse, Rab Kovács Árpád sásdi lakos.” „Zalavári” ügynök arra is felhívta a politikai rendőrség figyelmét, hogy ifj. Belinszky Barnabás „ismeri a konspiráció szabályait, melyre nyilván áruló ügynök apja és volt csendőr ezredes kapcsolata oktatta ki.”

Az ügynök **Somogyhárságyon** áll civil alkalmazásban, időnként bejár **Pécsre** és **Szigetvárra**. Szeretne bekerülni értelmiségi körbe, ehhez kéri az állambiztonság segítségét. Somogyhárságyon a helyi svábság összetartását kell meggyengíteni, ellenséges csoportosulásukat (Jager, Beck, Deichler családok, Kern József volksbundista és mások) felszámolni, továbbá Halász Ottó római katolikus plébános reakciós tevékenységét

ellehetetleníteni. 1967-ben sváb esküvőkre is eljár (pl. Hoffmann Márton és Tóth Márton esküvőjére), hogy az azokat követő beszélgetéseken információkhoz jusson a volt volksbundisták és az SS-be belépettek (Kaiser József, Czimmermann János és mások) politizálásáról. A jelentéseket Pécssett a „Rózsalak” fedőnevű „T”-lakáson adja át kapcsolattartó tisztjének: Bodor Béla rendőr főhadnagynak.

1967 tavaszán végre sikerül bejutnia a **szigetvári kultúrház értelmiségi klubjába**, ahol Újkéry Csaba művészeti előadó véleményét így foglalja össze:

„Újkéry állítja, hogy a szigetvári értelmiségi klub mentes minden jobboldali vagy revizionista politikai megnyilvánulástól. Ha kezdetben voltak is ilyen jelek, a járási pártbizottság aktívájának (Tömpe) állandó jelenléte, az 'ávósspiclinek' tartott Kaszperné jelenléte ezt eleve meggátolja. Újkéry szerint az értelmiségi klub működése nem más, mint helyezkedni akaró tanárok, orvosok klikkje, akik ezt a fórumot is felhasználják káderlapjaik fehérítésére. Szerinte gerinctelen, elvtelen banda az egész gyülekezet. Feltűnő, hogy pl. a mezőgazdasági és ipari értelmiség távol tartja magát tőle.”

— Bizatom levelet Újkéri Csaba
szigetvári kulturális miniszteri elő-
adóval. Újkéri állítja, hogy a szigetvári
értelmisségi klubba mentes minden
politikai, vagy szervezeti politikai
megfontulástól. Míg kedélyben volt
és éppen jelleme a jótáji politikai nép-
elítélés (Tömpe) általános jelen-
léte, az „összesség” törtéte
komplexus jelenléte az első meggyő-
zője. Újkéri szerint az értelmiségi
klub működése nem más, mint
„helyzetben alakó” tartalom, amelyet
felidője, hisz ez a jótáji és fel-
kutatásról tudatlanság felidőzése.
Szóval gettóban, elvileg minden
az egyen egyenlőség. Teltető, és
még a megőrzésről is írásos érte-
kezés történetje megjelölte.

— 3. —

Az ügynök jelenti Újkéry Csabáról (részlet)

A politikai rendőrség javasolja, hogy nyújtsanak segítséget pedagógusi végzettségű emberüknek a „Szigetvárra történő behelyeztetése érdekében”, mert „Somogyhárságyon a mozgási lehetősége erősen korlátozott.”

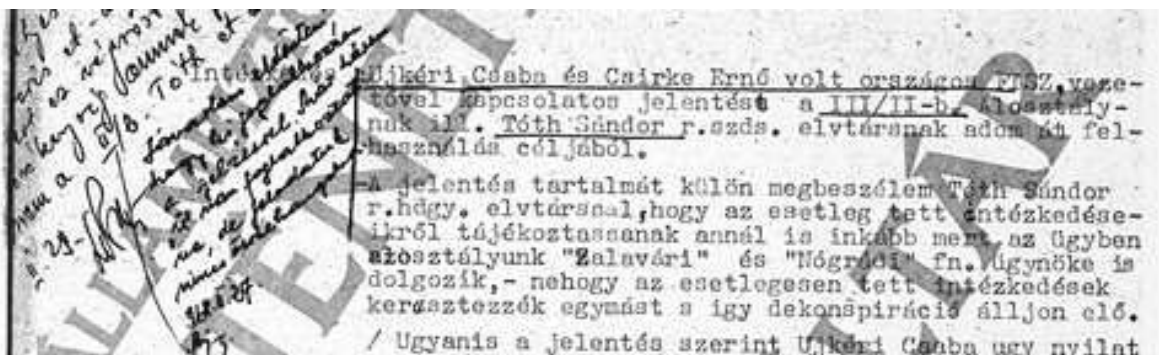
1967 novemberében az ügynök arról tájékoztatja feletteseit, hogy Újkéry Csaba révén felvételt nyer a szigetvári értelmiségi klubba, információs lehetőségei ezáltal célirányosan javultak. Sűrűbben jelent kritikus értelemjegyekről, így például: dr. Mednyánszky Sándor járási könyvtárvezetőről, aki szerint több tízezer áldozatuk van a „felszabadulás” óta a törvénysértéseknek, a magyar joggyakorlatnak. Közelébe férkőzik Csirke Ernő volt kispálya vezetőnek, Sólyom János, Mihalik Zoltán és Boglári László volt politikai elítélteknek,

operatív feladatot kap a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulóját esetlegesen megzavaró ellenséges megnyilvánulások megelőzésével kapcsolatban.

1968. február 28-án Újkéry megváltozott helyzetéről a következőket jelenti „Zalavári”:
„Újkéry Csaba, ki eddig a szigetvári Műv. Ház művészeti előadójaként dolgozott, s a szigetvári értelmiségi (TIT) klub szervezője és aktív tagja volt, március 1-én átmegy a szigetvári bírósághoz telekkönyvvezetőnek. A klubból azonban nem válik ki, új munkahelyéről is vezetni kívánja.” Jelentésében ezt követően arról számolt be, amiért Újkéry is „ellenséges beállítottságú személy” lett feletteseinél:

„Újkéry arról beszélt, hogy lejárt a káder-világ, amikor az értelmiséget magyartalan és kulturálatlan népművelési program végrehajtására kényszerítették felülről jövő pártirányítással és kontárok kezére bízták a kultúra ügyét. Most, hogy nyilvánvalóvá vált az irányított kultúra csődje, s nyugati friss levegő érkezett, már lehet nivós és magyar dolgokat produkálni. Csirke Ernőt nevezte meg a klub eszmei vezetőjének, aki magas műveltséggel, széleskörű tapasztalataival és népszerűségével szinte eszményképe Csabának. Elmondta, hogy szabad, kritikailag fejlett szellemet kívánnak megteremteni...külföldi élménybeszámolók tartását tervezik, s ha mód nyílik rá, külföldi utazások szervezését...az a cél, hogy ily módon is közelebb hozni az értelmiséget a modern Nyugathoz, felüldíteni a húsz éves szellemi terror után. Csaba nem nagy kaliberű ember, de van szervezőképessége, az általa hangoztatott „magyarság” inkább divatos póz” - írja az ügynök.

Jelentéséről a Baranya megyei III/III osztály tájékoztatja a III/II-b alosztályát is (kémelhárítás), a politikai rendőrség vezetője pedig kézírással kritikusan figyelmeztet:
„Javasolom eldönteni, hogy ki foglalkozzon a jelzéssel. Már három 'ü' (ügynök) van foglalkoztatva, de feladatuk nincs összehangolva.”

Vezetői megjegyzés: A három ügynök feladata nincs összehangolva

Ezt követően felélénkül a felderítő munka, mely nemcsak Újkéryt és Csirkét érinti, hanem Mihalik Zoltán, Várnai Zoltán és Weinhardt Béla ellenséges érzelmű pedagógust, Légrádi Sándor volt „ellenforradalmár”, disszidens, csempész gyanús tevékenységet folytató osztrák állampolgár zalaegerszegi kapcsolatát: Gregorics Sándort, továbbá Völgyi Géza, Boglári Sándor és Sólyom János külön nyilvántartásba sorolt politikai elítélteket, s visszatérően Halász Ottó plébánost, akiről folyamatosan tájékoztatják az egyházi elhárítást is.

Második büntett és mentési kísérlet

„Zalavári” utolsó jelentései példás igyekezetet mutatnak, buzgó aktivitást, bizonyítási kényszert, mert bajban van. Még beszámol arról, hogy meglátogatta Zalaegerszegről Pék

József „ellenforradalmár”; értékesnek nevezett jelentést ad Dr. Tóth László volt horthysta rendőrtiszt és baráti köre ellenséges beállítottságáról; a vásárosbérci Lutz László pedagógus információi nyomán az 1956-ban a bajai Pandúr szigeten elrejtett fegyverekről; felkeresi Vajgert György és Bakocs Sándor volt politikai elítélteket, s olyan információkat szerez tőlük, melyeket rendőri intézkedések követnek. („Zalavári” „jó munkája” nyomán a politikai rendőrség 4 személyt **rendőrhatósági figyelmeztetésben** részesített, két „F” dossziés személyt pedig **rendőrhatósági felügyelet** alá helyezett.) Aztán már kizárólag saját ügyével foglalkozik, amit rögzít a politikai rendőrség, kifejtve saját véleményét is a tervezett és követendő lépésekkel együtt az ügynök megmentéséért.

A MAGYAR NÉPKÖZTARSASÁG BELÜGYMINISZTERIUMA

62/1.

SZIGORUAN TITKOS!
MINŐSÍTÉS MEGSZUNTA
1995. évi LXV. tv. 23. §-a

S Z E R V: Baranyamegyei Rendfelügyelettel.

OSZTÁLY: III/III-1. alc.

MUNKA DOSSZIÉ

MINŐSÍTÉS: ÜGYNÖK

FEDŐNÉV: "ZALAVÁRI BÉLA"

B* DOSSZIÉ SZÁM: H- 26171

AZ ÜGY II. KÖTETBEN
A Történelmi Hivatal
KÖTET SORSZÁMA: II. az E. 25. § alapján
az iratokat átvette.

MEGNYITVA: 1965. II. 15.

LEZÁRVA: 1967. nov. 24.

6/247

ARCHIV SZÁM: 29.732

Dezső János egyik Baranya megyei munkadossziéja

1968 augusztusában „Zalavári” egyik jelentésének végén „Megjegyzés” címszó alatt kapcsolattartó tisztje: Bodor Béla r. főhadnagy ezt írja:

*„Ügynökünk a találkozón jelentette, hogy ügyében a **Szigetvári Rendőrkapitányság** a vizsgálatot befejezte, s a könyvszakértő véleménye alapján **sikkasztás és csalás** büntette miatt 3.408 Ft. értékben eljárás indult ellene.*

*Az ügynök a találkozón kérte, hogy tolmácsoljam Vezetőm (sic!) felé azt a kérését, hogy **utoljára nyújtsunk segítséget neki, s ezt ő további becsületes munkájával meg fogja hálálni.***

*Véleményem szerint „Zalavári” fn. ügynökünk **anyagi kérdésekben nem teljesen megbízható**, ilyen tekintetben magatartása kifogás alá esik, hasonló önelszámolásos beosztást a jövőben nem végezhet.*

Ügynöki munkáját figyelembe véve az utóbbi években kifogás ellene nem merült fel, jelentései általában a reális helyzetet tükrözik, ezt bizonyítják korábbi III/e (szobalehallgatás, - I. Cs.), illetve „K” ellenőrzés (postai küldemények ellenőrzése, - I. Cs.) és más ügynökön keresztül történt ellenőrzéseink is. Ügynöki munkáját szívesen végzi.

Az ügynök elmondása szerint - amennyiben eljárás nem indulna ellene - a pécsi Állami Biztosítónál eddigi jó munkája alapján véglegesítenék. Ez életcéljának is megfelelne, s az állambiztonsági szervek részére is sokkal aktívabb munkát tudna kifejteni.

A fentieket figyelembe véve javaslom az ügynököt a felmerülő terhelő adatokkal ügynöki munkájában megerősíteni.”

1969. január 16-án az állambiztonsági szerv vezetője úgy dönt, hogy az ügynököt bizonytalan ideig **pihentetik**. (Munkát nem végez, de továbbra is a hálózat tagja.) Utolsó munka dosszióját 1969. február 28-án zárta le a Baranya megyei politikai rendőrség, a III/III.

Tárgy: "Zalavári Béla" fn. ügynök hálózati munkájával kapcsolatos -

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS
Pécs, 1969 február 28-án.

Jelentem, hogy "Zalavári Béla" fn. ügynököt 1960 augusztus 29-én Tóth József r.fhdgy. a B.M.Zala megyei RPK. Politikai Osztályának beosztottja - kompromitáló adatok alapján szervezte be - ügynöki munkára.

1962 június 18-án a hálózatból kizárták - mivel a zalaszentgróti Járásbíróság B.109/1962.sz. ítéletével - társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett sikkasztás büntette miatt 1 év 6 hó börtönre lett ítélve.

Ezt követően a B.M.Vas megyei Rendőrfőkapitányság II/I-3 Osztálya a börtön elhárítás területére - hazafias alapon beszervezte s a továbbiakban fogda-ügynökként foglalkoztatta.

1964 május 22-én a börtönből kedvezményesen szabadult majd anyagát további foglalkoztatás céljából megküldték a B.M.Baranya megyei RPK. Politikai Osztályának.

20-25556/1962 sz. "M" dossziét / I. kötet / - 1965 február 13-án - 201-216/65 sz. alatt - irattározás céljából megküldték a B.M.III/2 Osztálynak.

További foglalkoztatására H-26171/1965 II. 15-én megnyitottuk "M" dossziéjének II. - majd H-26171/1967 november 24-én - a fenti szám alatt "M" dossziéjének III. kötetét nyitottuk meg.

A B.M.Baranya megyei Rendőrfőkapitányság III/III.Alosztálya - a volt ellenforradalmárok és politikai elítéltek vonalán mint ügynököt foglalkoztatta.

E területen széleskörű ismerettséggel rendelkezett.

Ellenőrzéseink során megállapítottuk, hogy volt elítélt társával szemben elfogulatlan, a kapott feladatokat nagy kedvvel és jól hajtotta végre. Mint ügynök megfelelő - az átlagnál magasabb általános műveltséggel rendelkezett.

Foglalkoztatása alatt összesen 137 db. jelentést adott. - / a II. kötetben 113, a III. kötetben 24 db. /

A fenti jelentések a Baranya megye területén élő volt ellenforradalmárok és politikai elítéltek magatartásával, az egyes kül és belpolitikai eseményekkel kapcsolatos hangulati és ellenséges megnyilvánulásaikkal, kapcsolataikkal s ezek jellegével foglalkoznak.

Jó munkája alapján 1967-ben feldolgoztuk és realizáltuk "Revansvárók" fn. ügyet, melyben 4 főt rendőrhatalósági figyelemztetésben részesítettünk, majd 1968-ban 2 fő P. dossziés személyt rendőrhatalósági felügyelet alá helyeztünk.

1966-67-ben a B.M.Zala megyei RPK. Politikai Osztályán lévő "Jogász" fn. ügyben a cél személy kapcsolatainak felderítése ill. "Tuskó" fn. ügyben

./.

a cél személy ellenséges tevékenységének tisztázása ügyében jó munkát végzett melyért 500 Ft. jutalomban részesült.

A fentiekén kívül az ügynök jutalomban nem részesült.

Ügynöki munkáját III/e és "K" ellenőrzés illetve más ügynökök útján ellenőriztük s megállapítottuk, hogy az általa megállapított adatok a valóságnak megfelelnek.

"Zalavári Béla" fn. ügynök ellen - a szigetvári Városi és Járási Ügyésszég B.10.109/1968/10.sz. - 1968 december 29-én kelt határozatával - társadalmi tulajdont folytatólagosan és visszaesőként károsító sikkasztás büntette miatt - 3913 Ft.összegeben - vádiratot bocsájtott ki.

Az ügynök a fenti cselekményével kapcsolatosan kezdetben egyáltalán nem, később is csak részben volt őszinte, azt mint pénzügyi szabálytalanságokat igyekezett beállítani, mindössze 700 Ft.-ot ismert el mint olyan összeget amely véleménye szerint a sikkasztás tényét kimeríti.

Tekintettel arra, hogy ügyében a vizsgálat illetve a nyomozás 1968 május 23-óta folyamatban volt - a szigetvári Városi MSZMP. PB. I. titkára ill. a Megyei PÜgyésszég vezetője felé több kísérletet tettünk az ügynök megmentésére, mivel a felmerült terhelő adatokat az ügynök megerősítésére kívántuk felhasználni.

Intézkedéseink nem vezettek eredményre - így 1969 január 9-én közöltem az ügynökkel, hogy az ellene folyamatban lévő bűnügyben nem tudunk segítséget nyújtani. Javasoltam, hogy fogadjon ügyvédet, majd a vádirat alapján a Vizsgálati Alosztályvezetővel történt előzetes konzultáció alapján tanácsokkal láttam el. Ezzel egyidejűleg az ügynök pihentetésére tettem javaslatot. Az ügynök - védőjeként Dr. Gőbölös László pécsi ügyvédet választotta, - aki az ügyet elvállalta s abban intézkedett.

"Zalavári Béla" fn. ügynök 1969 január 25-én 09,00 órakor telefonon arról értesített, hogy ügyvédje azzal biztatta, hogy a vádiratban megjelölt összegből kb. 700 Ft. marad amely a sikkasztás tényét kimeríti - a többi kivédhető s így minimális ítéletet vár. Közölte, hogy az 1969 január 28-i bírósági tárgyalást követő napon beutazik Pécsre s részletesen beszámol a tárgyalásról.

Nagy László nyugdíjas fűzőltő szds. bejelentése ill. "Zalavári Béla" fn. ügynök által Olaszországból - felesége címére küldött levél alapján megállapítottuk, - hogy 1969 január 25-én Nagy László pécsi lakos nevére szóló Jugoszláviába érvényes utiokmányokkal tiltott határátlépés büntetést követte el.

A rendelkezésünkre álló adatok alapján a B.M.Baranya megyei NPK. III/1.Alosztálya - a bűnvádi eljárás lefolytatására tett javaslatot.

1969 február 24-én kelt kizárási javaslat alapján - "Zalavári Béla" fn. ügynökünket a hálózathoz kizártuk.

A fentiek alapján javasolom "Zalavári Béla" fn. ügynök H-26171 sz. "M" dossziójának II. és III. kötetét irattárba helyezés céljából a B.M.III/2.Osztálynak megküldeni.

Nyirfalvi Károly
r.alezr.
Alosztályvezető. 4.

Bodor Béla
r.szds.

K: 1 péld./BB.
L: "Zalavári Béla" fn. ü.
"M" dossziójának III.köte-
tébe.

Nytsz.:.....

ÁBTI 3.1.2. M-29732/1 20.

A végkifejletet pedig idézzük a III/III. 1969. február 28-án kelt összefoglaló jelentéséből:

*„Zalavári Béla” fn. ügynök ellen a szigetvári Városi és Járási Ügyészség B.10.109/1968/10.számú, 1968. december 29-én kelt határozatával a társadalmi tulajdont folytatólagosan és visszaesőként károsító **sikkasztás büntette** miatt 3913 Ft. összegben **vádiratot** bocsátott ki.*

Az ügynök a fenti cselekményével kapcsolatosan kezdetben egyáltalán nem, később is csak részben volt őszinte, azt mint pénzügyi szabálytalanságokat igyekezett beállítani, mindössze 700 Ft.-ot ismert el, mint olyan összeget, amely véleménye szerint a sikkasztás tényét kimeríti.

Tekintettel arra, hogy ügyében a vizsgálat, illetve a nyomozás 1968. május 23. óta folyamatban volt, a szigetvári Városi MSZMP. PB. I. titkára, illetve a Megyei Főügyészség vezetője felé több kísérletet tettünk az ügynök megmentésére, mivel a felmerült terhelő adatokat az ügynök megerősítésére kívántuk felhasználni.

Intézkedéseink nem vezettek eredményre, így 1969. január 9-én közöltem az ügynökkel, hogy az ellene folyamatban lévő bűnügyben nem tudunk segítséget nyújtani. Javasoltam, hogy fogadjon ügyvédet, majd a vádirat alapján a Vizsgálati Alosztály vezetővel történt előzetes konzultáció alapján tanácsokkal láttam el. Ezzel egyidejűleg az ügynök pihentetésére tettem javaslatot. Az ügynök - védőjéül Dr. Göbölös László pécsi ügyvédet választotta -, aki az ügyet elvállalta és abban intézkedett.

„Zalavári Béla” fn. ügynök 1969. január 25-én 09.00. órakor telefonon arról értesített, hogy ügyvédje azzal biztatta, hogy a vádiratban megjelölt összegből kb. 700 Ft. marad, amely a sikkasztás tényét kimeríti, a többi kivédhető, s így minimális ítéletet vár. Közölte, hogy az 1969. január 28-i bírósági tárgyalást követő napon beutazik Pécsre, s részletesen beszámol a tárgyalásról.

*Nagy László nyugdíjas tűzoltó szds. bejelentése, ill. „Zalavári Béla” fn. ügynök által Olaszországból felesége címére küldött levél alapján megállapítottuk, hogy **1969. január 25-én** Nagy László pécsi lakos nevére szóló Jugoszláviába érvényes úti okmányokkal **tiltott határátlépés** büntetést követte el.*

A rendelkezésünkre álló adatok alapján a BM. Baranya megyei RFK. III/1. alosztálya a bűnvádi eljárás lefolytatására tett javaslatot.

*1969. február 24-én kelt kizárási javaslat alapján „Zalavári Béla” fn. ügynökünket a **hálózatból kizártuk.***

A fentiek alapján javasolom „Zalavári Béla” fn. ügynök H-26171 sz. „M” dossziéjának II. és III. kötetét irattárba helyezés céljából a BM. III/2. osztályának megküldeni.

Nyirfalvi Károly r.alezr .alosztályvezető; Bodor Béla r. szds.”

Dezső János állambiztonsági hálózati személy találkozása véget ért a „munkás-paraszt hatalom” állambiztonsági szervével.

Dr. Ilkei Csaba

tudományos kutató